

ταῖς Ἀκολουθίαις, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς γραφείοις καὶ ταῖς Σχολαῖς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων, προχέουσα ὅσον ἐνῆν Αὐτῇ καθαρὰ καὶ διαυγῆ τὰ νάματα τῆς σοφίας, σκοποῦσα τὴν ἐμφύτευσιν σωτηρίων καὶ βιωφελῶν γνώσεων καὶ ἀποσκοράκισιν τῶν ἐκ τῆς ἀμαθείας κακῶν, περιέθαλψε τὰ γράμματα, ἀνεῖρήπισεν, εἰς σύστασιν Σχολείων συνέδραμε λόγῳ καὶ ἔργῳ¹, ἰδίαν δὲ Πατριαρχικὴν (Μεγάλην τοῦ Γένους) Σχολὴν συνέστησε καὶ διετήρησεν, εἰς δὲ τὴν εὔρεσιν τῶν ἀξίων διδασκάλων τῶν τότε διαπρεπόντων ἐνήδρευε, καὶ τούτους προέστη πάντοτε².

τεσπαρμένα Μοναστήρια, ὡς δένδρα μεγάλα καὶ ὑψίκομα, καὶ πάντοτε οὐ μικρὰν τοῖς Ὀρθοδόξοις Ἑλλησι παρέσχον τὴν ὠφέλειαν, πολλὰ δὲ μάλλον κατὰ τὸν δεινόν χεῖμῶνα· διότι οὐ μόνον ὑπῆρχον ἡ τῶν δυστυχῶν καταφυγὴ καὶ . . . τὸ ἄσυλον, ἀλλὰ καὶ τῆς πατρίου παιδείας τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς, διετήρουν βαρυτίμους θησαυροὺς καὶ Σχολεῖα ἐν τοῖς πλείστοις οὐ διέλιπον . . . » Περὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σουμελά λέγει Περικλῆς ὁ Τριανταφυλλίδης (Ἡ ἐν Πόντῳ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἢ τὰ Ποντικὰ σελ. 60.) « Ἀπένεμμεν ἡ Μονὴ αὕτη καὶ τῆ ἔθνει μεγίστην ὑπηρεσίαν· διότι εἰς τὰς τρεῖς περὶ τὴν χώραν ταύτην Μονὰς (Περιστερεῶνος, Βαζελῶνος καὶ Σουμελάς) καὶ μάλιστα εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ διατήρησις ἀκμαίου περὶ ἡμᾶς Ἑλληνισμοῦ· διότι εἰς μὲν τὴν περιφέρειαν Σουμελάς ὁ Χριστιανισμὸς διετηρήθη ὅλως ἄμικτος, ἡ δὲ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ σώζουσα ἀρχαίας Ἑλληνικὰς λέξεις ἀξίας νὰ ἀποθησαυρισθῶσιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ λεξικά. » Ὁ δὲ Εὐθύμιος Καστόρχης (ἐνθα ἀνωτ. περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς σελ. γ') λέγει: « Τὸ μόνον δὲ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὰ Μοναστήρια, καὶ πάλιν ὄχι πάντα ταῦτα, ἦσαν καὶ σχολεῖα τῶν γραμμάτων καὶ καταφύγιον τῶν τότε λογίων. » πρβλ. Ricaut. . . . Chap. XI. p. 54. Wheler II. I. I. p. 363. III. 552. καὶ τὴν ἐνθ. ἀνωτ. ῥωσσικὴν Διατριβὴν.

(1) Εὐθ. Καστόρχη Περὶ τῆς ἐν Δημητσ. Σχολῆς; σελ. γ'.

(2) Ἰωάσαφ ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, εἶτα δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, προσεκάλεσεν (1540) εἰς Ἀδριανούπολιν (Turcograec. σελ. 94. πρβλ. 336) εἶτα δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ Ναυπλίου Ἰωάννην τὸν Ζυγομαλᾶν τῶν γραμμάτων ἕνεκα. (Turcograec. σελ. 94. καὶ 246. « Ab Joanne Zygomala complures Patriarchatus officiales linguam mediocriter doctos esse. Etiam a doctioribus Graeciae discipulos, ad illam ali propter eam discendam Italiae quoque Academias a Peloponnesiis, Cretensibus, Chiis adiri. »). Ῥαφαὴλ δὲ ὁ Πατριάρχης, ὁ ἀπὸ Μηθύμνης, βιαίως, ὡς εἶπεν, μετεκαλέσατο (1603) εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ Νάξου Φραγκίσκον τὸν Κόκκον ἐν Ῥώμῃ